

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет природничих наук
Кафедра географії та природознавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історична географія

Освітня програма «Географія»

Спеціальність 106 Географія

Галузь знань 10 Природничі науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №_1_ від “15_”09 2020 р.

м. Івано-Франківськ - 2020

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Історична географія
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Викладач (-і)	доцент Сливка Роман Радославович
Контактний телефон викладача	
E-mail викладача	roman.slyvka@pnu.edu.ua romanslyvka@i.ua
Формат дисципліни	Нормативна
Обсяг дисципліни	6 кредитів ECTS, 180 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	2 години, щотижня
2. Анотація до курсу	
<p>Дисципліна «Історична географія» є нормативною навчальною дисципліною для студентів спеціальності 106 Географія. Вивчення історичної географії дозволить прослідкувати формування взаємин у системі «природа-суспільство» за історичний період. Основний акцент зроблено на відмінність системи природокористування у різний період суспільного розвитку. Розглядаються найбільш використовувані методи історико-географічних досліджень. Після закінчення курсу студент зможе кваліфіковано застосовувати генетичний підхід в поясненні трансформацій географічної оболонки. В курсі використовується найбільш сучасна література, наприклад, праці Дж.Даймонда, Н.Харірі, В.Круля, М.Дністряньського та ін.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета: викладання курсу «Історична географія» має на меті ознайомлення студентів із методологією історико-географічних досліджень, історією взаємин суспільства і природного середовища в екологічному аспекті, історією географічного пізнання світу, формуванням світової географічної думки.</p> <p>Завданнями вивчення навчальної дисципліни є: оволодіння теоретичними знаннями з дисципліни; вивчення основних концепцій історичної географії; вміння застосувати набуті теоретичні знання у практиці викладання географії у загальноосвітніх школах; здобуття навичок самостійного дослідження методологічної літератури з історичної географії; встановлення основних трендів історико-географічних досліджень; розуміння студентами основних трендів розвитку людського суспільства у взаємодії з природним середовищем; оволодіння знаннями про особливості регіонального розвитку України; вміння застосовувати в процесі викладання географії у загальноосвітніх школах та інших середніх і вищих навчальних закладах аналітичні таблиці, діаграми, контурні карти, картограми, картосхеми, атласи, інформаційних продукти і ресурси мережі Інтернет, літературні джерела при висвітленні історико-географічної проблематики.</p>	
4. Компетентності	
<ul style="list-style-type: none"> - Пояснювати особливості організації географічного простору. - Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук. - Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтної оболонки та її складових. - Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні. - Розуміння обумовленості якості, рівня і способу життя людських спільнот особливостями просторової організації політичної, економічної, культурної та інших соціосфер. 	

5. Результати навчання				
<p>- Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у професійній діяльності з географії або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних та суспільних об'єктів та процесів.</p> <p>- Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>- Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.</p> <p>- Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства.</p> <p>- Здатність до організації пошуку способів виконання практичних завдань за зразком або алгоритмом.</p>				
6. Організація навчання курсу				
Обсяг курсу				
Вид заняття			Загальна кількість годин	
лекції			24	
практичні			36	
самостійна робота			120	
Ознаки курсу				
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий	
VI	106 Географія	3	Нормативний	
Тематика курсу				
Тема, план	Форма заняття	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Об'єкт та предмет дослідження історичної географії та її місце в системі наук. 1. Актуальність історико-географічних досліджень. 2. Об'єкт вивчення історичної географії. 3. Визначення предмету досліджень історичної географії представниками історичної та географічної науки. 4. Місце ІГ в системі наук. 5. Структура історичної географії. 6. Основні національні школи історичної географії.	Лекція, практич. Робота №1.	Тестові завдання/ запитання семінару/ 5	5	1 тиждень навчання
Тема 2. Методи історико-географічних досліджень (частина 1) 1. Група історико-фізико-географічних методів.	Лекція, практич. Робота №2.	Тестові завдання/ запитання семінару/ 5	5	1 тиждень навчання

2. Власне історичні методи. 3. Топонімічні та ландшафтно-лексикологічні методи. 4. Комплексний метод дослідження.				
Тема 3. Методи історико-географічних досліджень (частина 2) 1. Метод історико-географічних зрізів. 2. Діахронічний метод в історико-географічних дослідженнях. 3. Картографічний метод. 4. Статистичний, кореляційний, регресійний, факторний, кластерний види аналізу, комп'ютерного моделювання.	Лекція, практич. Робота №3.	Тестові завдання/ запитання семінару/ 5	5	2 тижень навчання
Тема 4. Джерельна основа історичної географії України. 1. Літературно-описові та політико-правові джерела. 2. Статистичні джерела. 3. Картографічні джерела.	Самост., практич. Робота № 4.	Тестові завдання/ запитання семінару/ 10	5	2 тижень навчання
Тема 5. Екологічні наслідки діяльності первісної людини. 1. Періодизація всесвітньої історії. 2. Взаємодія природного середовища і первісних общин. 3. Вплив кроманьйонської людини на екологічну систему Північної Америки. 4. Соціо-екологічна діяльність аборигенів Австралії. 5. Зміна природного середовища Африки під впливом людини. 6. Неолітична революція та її екологічні наслідки.	Самост., практич. Робота №5.	Тестові завдання/ запитання семінару/ 10	5	3 тижень навчання
Тема 6. Природне	Лекція,	Тестові завдання/	5	3 тижень

<p>середовище як чинник розвитку перших землеробських цивілізацій.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості природокористування в епоху перших землеробських цивілізацій. 2. Регіональна історична географія Античного світу. 3. Закономірності розвитку ранніх людських цивілізацій в єдності з природою. 	<p>практ. робота № 6.</p>	<p>запитання семінару/ 5</p>		<p>навчання</p>
<p>Тема 7. Людина і природа в Середньовіччі.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Політична і військова діяльність середньовічної людини. 2. Політична карта середньовічної Європи. 3. Відтворення населення у Середньовіччі. 4. Трудова діяльність. <p>Історико-географічні передумови господарського розвитку Європи.</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Біосфера середньовічної Європи. 6. Особливості соціо-екологічної діяльності середньовічних європейців. 7. Малий Льодовиковий період. 	<p>Лекція, практич. робота. № 7.</p>	<p>Тестові завдання/ запитання семінару/ 5</p>	<p>5</p>	<p>4 тиждень навчання</p>
<p>Тема 8. Історична географія Нового часу. Передумови і наслідки Великих географічних відкриттів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Передумови Великих географічних відкриттів. 2. Причини і наслідки воєн за колонії і торгівельне панування. 	<p>Лекція, практич. робота. № 8.</p>	<p>Тестові завдання/ запитання семінару/ 5</p>	<p>5</p>	<p>4 тиждень навчання</p>
<p>Тема 9. Історична географія Новітнього часу.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Територіальні наслідки I та II світових війн. 2. Перехід від кам'яновугільного до нафтогазового періоду в розвитку світової економіки. 	<p>Самост., практич. робота. № 9.</p>	<p>Тестові завдання/ запитання семінару/ 10</p>	<p>5</p>	<p>5 тиждень навчання</p>

<p>3. Прискорений розвиток економіки знань і його вплив на розміщення сфери послуг.</p> <p>4. Передумови до екологічної кризи на межі ХХ-ХХІ ст.</p>				
<p>Тема 10. Географія перших українських державних утворень.</p> <p>1. Розселення та переміщення кочових і землеробських племен в I тис. до н. е.</p> <p>2. Грецька колонізація узбережжя Чорного і Азовського морів VII – V ст. до н. е.</p> <p>3. Характеристика розміщення слов'янських племен венедів (I – II ст.), склавинів (західних) та антів (східних) – (VI – VII ст.)</p> <p>4. Розселення східнослов'янських племен, їхні сусіди.</p>	<p>Самост., практ. робота. № 10.</p>	<p>Тестові завдання/ запитання семінару/ 10</p>	<p>5</p>	<p>6 тиждень навчання</p>
<p>Тема 11. Формування державної території України в IX–XIV ст.</p> <p>1. Племінні союзи та об'єднання.</p> <p>2. Київська Русь в IX – XIII ст.</p> <p>3. Галицько-Волинське князівство.</p>	<p>Лекція, практ. робота. № 11</p>	<p>Тестові завдання/ запитання семінару/ 5</p>	<p>5</p>	<p>7 тиждень навчання</p>
<p>Тема 12. Генеза історично-етнографічних регіонів.</p> <p>1. Природа регіональних утворень.</p> <p>2. Етнічна історія земель та регіонів.</p> <p>3. Історико-етнографічні райони України та етнографічні групи українського народу.</p>	<p>Лекція, практ. робота. № 12</p>	<p>Тестові завдання/ запитання семінару/ 5</p>	<p>5</p>	<p>8 тиждень навчання</p>
<p>Тема 13. Лемківщина: історико-географічна характеристика.</p> <p>1. Походження назви.</p> <p>2. Розселення населення і</p>	<p>Самост., практ. робота. № 13</p>	<p>Тестові завдання/ запитання семінару/ 10</p>	<p>5</p>	<p>9 тиждень навчання</p>

межі. 3. Спосіб життя населення. 4. Культурні ландшафти. 5. Трагедія депортації.				
Тема 13. Бойківщина: історико-географічна характеристика. 1. Походження назви. 2. Розселення населення і межі. 3. Спосіб життя населення. 4. Культурні ландшафти.	Лекція, практич. робота. № 14	Тестові завдання/ запитання семінару/ 5	5	10 тиждень навчання
Тема 15. Гуцульщина: історико-географічна характеристика. 1. Походження назви. 2. Розселення населення і межі. 3. Спосіб життя населення. 4. Культурні ландшафти. 5. Районування.	Лекція, практич. робота. № 15	Тестові завдання/ запитання семінару/ 5	5	11 тиждень навчання
Тема 16. Історико-географічне районування території України. 1. Історико-методологічні аспекти адміністративно-територіального поділу. 2. Етапи становлення адміністративно-територіального поділу України.	Лекція, практич. робота. № 16	Тестові завдання/ запитання семінару/ 5	5	12 тиждень навчання
Тема 17. Історико-географічний регіон Галичина. 1. Походження назви. 2. Розселення населення і межі. 3. Спосіб життя населення. 4. Культурні ландшафти. 5. Районування.	Лекція, практич. робота. № 17	Тестові завдання/ запитання семінару/ 5	5	13 тиждень навчання
Тема 18. Історико-географічні регіони Закарпаття і Буковина. 1. Межі і походження назви Буковина. 2. Формування поселенської структури.	Самост., практич. робота. № 18	Тестові завдання/ запитання семінару/ 10	5	14 тиждень навчання

3. Межі і походження назви Закарпаття. 4. Формування поселенської структури Закарпаття.				
7. Система оцінювання курсу				
Загальна система оцінювання курсу	максимально 50 балів студент отримує під час проведення практичних занять; ще 50 балів студент отримує за складання екзамену.			
Вимоги до письмової роботи	екзаменаційний білет містить 50 тестових завдань. Вага 1 питання – 1 бал.			
Практичні заняття	Кожне практичне/семінарське заняття оцінюється в 5 балів, 10 балів студент може отримати за оформлення і презентацію індивідуального завдання. Без захисту індивідуальної роботи студент не допускається до здачі екзамену. Повторна перездача відбувається за умови, що студент набрав менше 25 балів за екзаменаційне тестування. Вага практичних занять - 80 % від оцінки допуску.			
Умови допуску до підсумкового контролю	Під час навчання на практичних заняттях отримати не менше 25 балів, а також, обов'язково захистити 1 індивідуальну роботу у вигляді реферату на задану тему. Вага індивідуальної роботи – 20% від оцінки допуску.			
8. Політика курсу				
<p>Всі аудиторні та самостійні заняття проводяться з дотриманням етичних стандартів професії.</p> <p>Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із викладачем дисципліни.</p> <p>Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час підготовки практичних завдань в процесі заняття. Забороняється добровільна передача інформації між студентами під час екзамену чи практичних робіт.</p> <p style="text-align: center;">Політика щодо академічної доброчесності</p> <p>Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатів навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується положенням: «Положення про запобігання академічному плагіату у ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”» https://pnu.edu.ua/wp-</p>				

[content/uploads/2021/02/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7-%E2%84%96627_27.09.2018.pdf](https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7-%E2%84%96627_27.09.2018.pdf).

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

В Університеті діють морально-етичні принципи та правила поведінки викладачів і студентів, яких слід дотримуватися у своїй діяльності, прописані в Кодексі честі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

[https://pnu.edu.ua/wp-](https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81.FR12.pdf)

[content/uploads/2021/02/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81.FR12.pdf](https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%9A%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81.FR12.pdf)

Політика щодо перескладання змістових модулів та оскарження оцінювання

Ліквідація академічної заборгованості, перескладання змістових модулів та оскарження результатів оцінювання проводиться згідно порядку прописаного в «Порядок організації та проведення оцінювання успішності студентів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника» (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019)» <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2019/11/PORYaDOK-Orhanizatsii-Ta-Provedennia-Otsiniuvannia-Uspishnosti-Studentiv-Prykarpatskoho-Natsionalnoho-Universytetu-Im.-Vasyliya-Stefanyka.pdf>

Участь в опитуванні (анкетуванні)

По завершенні вивчення курсу здобувачі вищої освіти мають можливість пройти опитування у системі Центру дистанційного навчання та моніторингу освітньої діяльності <https://d-learn.pnu.edu.ua/> щодо удосконалення якості навчання. Анкета носить анонімний характер і включає 10 запитань, відповіді на них будуть використовуватися лише в узагальненому вигляді. Заповнення анкет є важливою складовою навчальної активності студентів, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати їх пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни.

9. Рекомендована література

1. Вульф Ерік Р. Європа і народи без історії / Ерік Р. Вульф/ Переклад з англійської Ігоря Пошивайла. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2004. – 535 с.
2. Гошко Ю. Промисли й торгівля в Українських Карпатах XV-XIX ст. / Юрій Гошко. – Київ: Наукова думка, 1991. – 252 с.
3. Гумилев Л. Место исторической географии в востоковедных исследованиях / Лев Гумилев // Народы Азии и Африки. – 1970. – № 1. – С. 85-94.
4. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера Земли. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1989. – 495с.
5. Даймонд Дж. Зброя, мікроби і харч: Витоки нерівності між народами / Джерард Даймонд. – К.: Ніка-Центр, 2009. – 488 с.
6. Дністрянський М. С. Вступ до історичної географії України: Цикл лекцій / Мирослав Степанович Дністрянський. – Львів, 2007. – 44 с.
7. Дністрянський М. С. Кордони України. Територіально-адміністративний устрій / Мирослав Степанович Дністрянський. – Львів: Світ, 1992. – 144 с.
8. Жекулин В.С. Историческая география: предмет и методы / В.С. Жекулин. – М.: Наука, 1982. – 225 с.
9. Залізняк Л. Походження українців: між наукою та ідеологією: Популярне видання / Леонід Залізняк. – К.: Темпора, 2008. – 104 с.

10. Экономическая история мира / Под общ. редакцией М.В. Конотопова. – М.: Дашков и К°, 2004.
11. Історико-географічні дослідження на Україні: Зб. наук. пр. – К.: Наукова думка, 1992. – 120 с.
12. Камерон Р. Краткая экономическая история мира от палеолита до наших дней /Рондо Камерон. – М.: РОССПЭН, 2001. – 543 с.
13. Круль В.П. Історична географія Західної України: Конспект лекцій / В.П.Круль. – Чернівці, 1999. – 46 с.
14. Круль В.П. Ретроспективна географія з основами етногеографії: підручник / В.П. Круль. – Чернівці, 2017. – 375 с.
15. Круль В.П. Теорія і методологія географічної науки (ретроспективний огляд до 70-80-х рр. ХХ століття): навч. посібник / В.П. Круль. – Чернівці, 2018. – 344 с.
16. Кубійович В. Етнічні групи південно-західної України. – Весбаден, 1983.
17. Ле Ларуа Ладюрі Е. Коротка історія клімату: від середньовіччя до наших днів. Бесіди з Анушкою Васак. – К.: Ніка-Центр, 2009. – 144 с.
18. Лозинський Р.М. Урбанізація Галичини у часі і просторі / Роман Мар'янович Лозинський // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2005. – №36.
19. Проблеми історичної географії України: Зб. наук. пр. /АН УРСР. Ін-т історії України. – К.: Наукова думка, 1991. – 152 с.
20. Процюк Р. Назви населених пунктів / Роман Процюк. – б.м.і р.в. – 140 с.
21. Прусаков Д.Б. Социально-экологический кризис в древнем Египте и упадок Нового царства / Д.Б.Прусаков // Восток. – 1996. – № 1. – С.14-29.
22. Рудницький С. Про становище історичної географії в системі сучасного землезнання. – Лейпциг, 1925.
23. Салларес Р. Экология древнего мира: проблемы и подходы / Р.Салларес/ Перевод Ю.Н. Литвиненко // Вестник древней истории. – 1995. – №3. – С.80-103.
24. Сливка Р.Р. Історична географія: методичний посібник для студентів / Роман Радославович Сливка, Любов Василівна Сливка. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2011. – 160 с.
25. Сосса Р. Історія картографування території України. Від найдавніших часів до 1920 р. – К., 2000.
26. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: Навчальний посібник / Олександр Григорович Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632 с.

Додаткова

27. Дейвіс Н. Європа: Історія / Норман Дейвіс. – К.: Основи, 2001. – 1502 с.
28. Кислий О. Є. Демографічний вимір історії. – К.: Арістей, 2005. – 328 с.
29. Мировая экономика: глобальные тенденции за 100 лет. – М.: Экономистъ, 2003. – 604 с.
30. Перцик Е.Н. Города мира: география мировой урбанизации: Учебное пособие для геогр. специальностей вузов / Евгений Наумович Перцик. – М.: «Международные отношения», 1999. – 380 с.
31. Феделі П. Человек и природная среда в Римском мире/ П.Феделі / Перевод Е.В.Ляпустиной // Вестник древней истории. – 1995. – №3. – С.103-109.
32. Фейген Б. Велике потепління: Зміна клімату та піднесення й гибель цивілізацій / Браян Фейген. – Київ: Ніка-Центр, 2013. – 272 с.
33. Хотон Брайан Великі тайни і загадки історії / Брайан Хотон / Пер. с англ. Е.Шишкиной. – Харьков-Белгород, 2009. – 416 с.
34. Худаш М. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів /

- М.Худаш. – Львів, 2004. – 534 с.
35. Шарловський А. Станиславів і Станиславівський повіт з поглядів історичного та історико-географічного / А.Шарловський. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2009. – 175 с.
 36. Шуйський Ю.Д. Зарождение и развитие географической науки в античном мире: учебное пособие / Ю.Д.Шуйський /Одесский национальный ун-т им. И.И.Мечникова. – Одесса: Феникс, 2004. – 91 с. – илл.
 37. Чижевский А.Л. Земное эхо солнечных бурь. – М.: Мысль, 1976. – 367 с.
 38. Duffy P.G. Historical Geography, Rural / P.G. Duffy // International Encyclopedia of Human Geography in 12 volumes (Vol. 4., pp. 136-145). Amsterdam: Elsevier.
 39. Golan A. Historical Geography, Urban / A. Golan // International Encyclopedia of Human Geography in 12 volumes (Vol. 4., pp. 145-151). Amsterdam: Elsevier.
 40. Winder G.M. Historical Geography / G.M. Winder // International Encyclopedia of Human Geography in 12 volumes (Vol. 4., pp. 151-157). Amsterdam: Elsevier.
 41. Powell J.M. Historical Geography / Evolution of / J.M. Powell // International Encyclopedia of Human Geography in 12 volumes (Vol. 4., pp. 158-162). Amsterdam: Elsevier.

Викладач

Сливка Р.Р.